

Socijalna skrb nije ubožnica

Piše Gojko Bežovan

Dugotrajna gospodarska kriza produbila je postojeće i proizvodi nove socijalne probleme uz rastuće društvene nejednakosti. Sve veći broj i do jučer dobro stojecih građana izložen je novim socijalnim rizicima i nalazi se pred ozbiljnim prijetnjama. Siromaštvo je prijetnja sve većem broju građana, alarmantni su podaci o broju djece koja žive u siromaštvu te mladih koji su socijalno isključeni. Istina, sve veći broj mladih ovaj problem rješava seljenjem u inozemstvo. Velik broj obitelji živi u začaranom krugu siromaštva. Neimaština i beznađe okidači su za porast nasilja i kriminala. Oko jedne četvrtine stanovništva živi u riziku siromaštva i socijalne isključenosti, a Hrvatska za ove gradane izdvaja znatno manje sredstava od prosjeka članica Europske unije. Skrbnički kapaciteti obitelji glede materijalnih pomoći i pružanja usluga sve su slabiji. Još nismo svjesni kako će na produbljene tih problema i na pojavu novih socijalnih rizika utjecati pandemija COVID-19.

Sustav socijale skrbi trebao bi institucionalno i finansijski biti pripravan odgovoriti na rastuće siromaštvo i na nove socijalne rizike te u suradnji s lokalnim dionicima mobilizirati resurse za podmirenje socijalnih potreba te jačati socijalnu koheziju koja je ulog stabilnosti i gospodarskog napretka. Međutim, sustav je fragmentiran, oskudno financiran, bez prostornih uvjeta za rad i loše opremljen, stručno osoblje je nedostatno i često demotivirano za poduzimanje inicijativa koje bi dolazile odozdo. Neki korisni su demotivirani odlaziti u takve institucije. Sustav ne raspolaže resursima za davanje potrebnih primjerenih novčanih socijalnih pomoći niti za pružanje usluga svim potrebitim. Česta seljena ovog sustava iz jednog u drugo ministarstvo uz stranačko kadroviranje doprinijela su njegovoj marginalizaciji, a dijelovi sustava podsjećaju na ubožnice. Činjenica da osnovica za zajamčenu minimalnu naknadu, koju bi trebalo nazvati novčana socijalna pomoć, od 2014. iznosi 800 kuna, s tim da su tada smanjeni iznosi koje primaju djeca, govori o nebrizi države za najranjivije skupine.

Reforme sustava redovito su poduzimane odozgo, bez uključivanja relevantnih dionika, bez rasprava, bez odgovarajućih uvida u izazove, resurse i lokalne socijalne probleme koji su regionalno različiti. Često su

Činjenica da osnovica za zajamčenu minimalnu naknadu od 2014. iznosi 800 kuna, a tada su i smanjeni iznosi koje primaju djeca, govori o nebrizi države za najranjivije skupine

ROBERT ANIĆ/PIXSELL

Ukidanjem pravne osobnosti centara za socijalnu skrb zatire se demokratsko načelo supsidijarnosti, slabi se pozicija centara kao jedne od stožernih institucija socijalne države

glavnu riječ u takvim reformama vodili strani stručnjaci koji nisu razumjeli bit problema ili su nam pak „prodavali“ za velike honorare inozemna rješenja neprilagođena našoj tradiciji i kulturi.

Sve učestalija pucanja sustava povod su za sablažnjavanje javnosti i pronalaženja krivaca. Međutim, u javnim raspravama ne prepoznaće se ponajprije odgovornost države za skrb o najranjivijim skupinama u društvu. U doba COVID krize članice EU prvo su dale pomoći najranjivijim skupinama, a Hrvatska samo umirovljenicima. Jeli tko pitao odgovorne, pa kako su djeca iz siromašnih obitelji navabila alate za nastavu na daljinu? Zašto se njima nije pomoglo? Nedavno pucanje sustava natjeralo je Vladu na ishitreno donošenje Akcijskog plana unapređenja sustava socijalne skrbi koji ponovo dolazi odozgo, a o razlozima, ciljevima i glavnim mjerama nisu konzultirani ključni dionici. Štoviše, oni se ne slažu s predloženom Akcijskim planom.

Prema Ustavu, jedinice lokalne samouprave obavljaju poslove socijalne skrbi koji ma se neposredno ostvaruju potrebe građana. Dakle, time se ostvaruje na-

čelo supsidijarnosti, kao temeljeno načelo organizacije zapadnih društava, a čime se jamči da će se problemi učinkovitije i djelotvornije rješavati na razinama na kojima se javljaju uz sudioništvo i autonomiju lokalnih dionika.

Najavljeni Akcijski plan, uvelike je kopija neuspješne reforme iz 2011., bez predstavljenih analiza i suradnika koji su ga izradili, ponovo, protivno ustavnom načelu hoće sustav centralizirati. Ukidanjem pravne osobnosti centara za socijalnu skrb zatire se demokratsko načelo supsidijarnosti, slabi se pozicija centara kao jedne od stožernih institucija socijalne države. Konzultirani ravnatelji, čiji se stavovi iznose u ovom tekstu, ne vide pošto bi oni to išli u podružnice Hrvatskog zavoda za socijalnu zaštitu te kako i što bi im oni mogli pomoći da bolje rade. K tome, krivo se koristi pojam socijalne zaštite, ovaj pojam obuhvaća mirovinsko i zdravstveno osiguranje, zapošljavanje i ostale programe socijalne politike. Središnji ured Hrvatskog zavoda za socijalnu zaštitu bit će novo zapošljavanje, kolege iz akademске zajednice kažu, politički podobnih stručnjaka. S druge strane, ravnatelji drže kako je dovoljno u okviru

ministarstva ojačati dijelom stručne služe koje će im pomoći u donošenju žurnih i dvojbenih rješenja. Videni i iškusi stručnjaci iz sustava protive se osnivanju obiteljskih centara. Jednom su ranije oni došli političkom odlukom odozgo bez konzultiranja relevantnih dionika.

Pored postojećih komora stručnjaka iz sustava socijalne skrbi osnivanje Akademije bio bi iskaz nepotrebno i nepotrebno zapošljavanje i rasipanje oskudnih resursa. Komore znaju i mogu raditi poslove stručnog usavršavanja i promocije struke bolje od države. Tu se ponovo dovodi u pitanje ostvarivanje načela supsidijarnosti. Nacionalno vijeće za razvoj socijalnih politika, prije svega kao zagovaračko tijelo i mjesto dijaloga svakako je dobrodošlo s tim da analizu, monitoring i evaluaciju socijalnih programa treba povjeriti kvalificiranim institucijama, kao što je to napravljeno u Sloveniji. Razvoj kulture evaluacije programa prevažan je za ovaj sustav.

Dakle, neupitno je žurno pripremiti reformu sustava socijalne skrbi te dati priliku svima kojih se ona tiče da se uključe,

a potom napraviti akcijski plan. Argumentirana i zauzeta rasprava već bi bila velika stvar. Ključni dionici u sustavu moraju biti vlasnici reforme. Ravnatelji centara za socijalnu skrb znali su nevrijemo odgovarati na anketu, rekli bi, ako bi iznijeli istinite stavove da bi to moguće bio razlog da dobiju otkaz. U ovom zahtjevnom poslu treba prikupiti istinite stavove, iskazane potrebe i prijedloge za unapređenje sustava, analizirati ih te predstaviti javnosti. Potrebno je ustrajno senzibilizirati javnost glede socijalnih problema i novih socijalnih rizika, a kako bismo bili pripravljeni dovoljno uložiti u spašavanje ljudskog kapitala.

Predložena rješenja ne smiju napustiti europsko, a i naše ustavno načelo supsidijarnosti u organizaciji sustava socijalne skrbi. Centrima za socijalnu skrb ne smije se ukinuti pravna osobnost, a treba ih ojačati zapošljavanjem stručnih osoba te voditi računa o njivom stručnom usavršavanju. Poboljšavanje prostornih uvjeta za rad te bolje opremanje centara također su prioriteti koje je iznijelo ministarstvo. Kako bi se izgradila dodatna društvena odgovornost centri trebaju podnositи godišnja izvješća jedinicama lokalne samouprave na čijem području djeluju. Takav pristup i bolja suradnja s ostalim lokalnim dionicima uz djelovanje lokalnih socijalnih vijeća bit će ulog u mobilizaciju dodatnih materijalnih i nematerijalnih resursa za jačanje socijalne kohezije, a gdje bi se očekivao i veći doprinos lokalnih vlasti. Iz ovake perspektive treba izgraditi novi okvir socijalne vladavine ukorijenjene u zajednicama, a što će pomoći u proizvodnji socijalnog kapitala nužnog za nastanak socijalnih inovacija i socijalnog poduzetništva kojima će se podmiriti rastuće i sve različitije socijalne potrebe. Socijalna ulaganja u ljudski kapital, posebno usmjerenja na ranjive skupine daju višestruke i održive povrate, a po tome smo na EU začelju. Kao primjer učinkovite i djelotvorne reforme na EU razini ističe se iskustvo Slovenije.

Stručnjake u centrima treba sposobiti za povlačenje EU sredstva gdje bi, prije svega u suradnji s organizacijama civilnog društva, mogli biti u prilici pokazati svoju kreativnost i inovativnost te proizvoditi pozitivne promjene u korist korisnika usluga. Akcijski plan Europskog stupa socijalnih prava i sredstva Europskog socijalnog fonda plus trebaju biti okvir europsizacije našeg sustava socijalne skrbi. Stručnjaci u centrima kao najbolji poznavatelji socijalnih prilika u zemlji trebali su biti uključeni u programiranje za razdoblje 2021-27. Uključivanjem centara puno bolje i svrhovitije ćemo povući sredstva, a ne kao sada imati najmanje utrošenih sredstva iz ovog fonda od svih članica.

Predloženi Akcijski plan proizvesti će štetu nepotrebnom centralizacijom i birokratizacijom te nepotrebnim bujanjem državnog aparata. Centri za socijalnu skrb se marginaliziraju, Akcijski plan se provodi bez njihovog sudjelovanja i protivno njihovim idejama. To će ubiti njihovo samopozdanje i profesionalni identitet, a rasti će nepovjerenje javnosti u njihovo poslanje. Protivno načelu supsidijarnosti i svremene europske socijalne države sustavom hoće gospodariti država.

•